

Интегративон урок 5-æм къласы.

Ныхасы темæ: «Хиппæлой – хи æгадгæнæг».

Грамматикон темæ: «Текстыл куыст ирон æвзаджы урочы».

Эпиграф:

«Мы в ответе за тех, кого приручили»

Антуан де Сент-Экзюпери.

Урочы нысантæ:

1. Синтаксисæй рацыд æрмæг бафидар кæнын.
2. Фæцалх кæнын скъоладзауты текстыл куыст каныныл ирон æвзаджы урочты: ахуыр кæнын хи хъуыдытæ дзурыныл.
3. Ныхасы рæзтыл бакусын. Ахуыр кæнын хæдзарон цæрæгойтæм уарзон цæстæй кæсыныл, ауыдын сыл.

Урочы цыд:

Ах.: – Уæ бон хорз, сывæллæттæ! Абон нæм ис уазджытæ, салам сын раттут. Иумæ бацархайæм, цæмæй нæ урокай зæрдæрухсæй ацæуой, ууыл. Уæхи æрцæттæ кæнут урокмæ.

(Фæйнагыл скъуыддзаг).

Ах.: – Фæйнагмæ ма ракасут. Бакасæм – ма ацы скъуыд. Цавæр уацмысæй ист у ацы скъуыддзаг?

- Цы? Зæлимханæй зæгъыс? – дзырдта балцы кæнæ куыстмæ фæцæйцæугæйæ Бимбол. – Фынндæс æмæ дыууиссæдз путы цинк? Дзырд дæр ыл нæй! Рогæн сæ аласдзæн! Стырдæр уæрдон хъæдæй никæцы дыууæ галлы раласдзысты... Гъо. Зæлимнхан! Дзыхъхъы ныххаугæйæ, фæстæмæ нæ кæсы. Амардзæн йæхи, уæддæр йæуæрдон сласдзæн....

(Ацы скъуыддзаг ист у Барахъты Гинойы радзырд «Зæлимхан»-æй).

Ах.: - Уæдæ куыд хъуыды кæнут цы кусдзыстæм урочы?

(Æвзæрдзыстæм радзырд «Зæлимхан». Дзурдзыстæм бæхы тыххæй, адаймаджы миниуджыты тыххæй).

Директор

Хетагурова З.Æ.

Ах. – Раст хъуыды кæнут: дзурдзыстæм Барахъты Гинойы радзырд «Зæлимхан»-ыл, : ахуыр кæндзыстæм хи хъуыдытæ дзурыныл. Урочы темæ у.(С) Эпиграфæн райстон (С)

Ах.: - Нæ зæрдыл ма æрлæууын кæнæм, сыæллæттæ, цæуыл дзырд цæуы радзырды?

(Раджы, паддзахы куы нæма раппæрстой, уæд цардис иу лæг Бимбол. Уыдис хæдзардзин, сæрæн, хъæлдзæг адæймаг.

Бимболмæ уыдис тынг хорз бæх Зæлимхан. Алы хатт ыл-иу стыр уæрдон самадта æмæ дзы æппæлыд алкæмæн, мæ бæх цы тыхджын у, зæгъгæ. Иу хатт куы уыд, уад та йыл тынг стыр уæрдон самадта æмæ дзы йе`мбæлттæн æппæлгæ æрцæйцыд. Бæх уыцы стыр уаргъ на афæразтæ æмæ амард).

Ах.: - Цавæр æнкъарæнтæ уæм сæвзæрын кодта уацмыс?

(Æнкъард æнкъарæнтæ. Тæригъæд (милосердие)).

Ах.: - Уырыссаг литературæйæ цавæр уацмыс æрлæууыд уæ зæрдыл? Цæмæн?

(Ушинский «Слепая лошадь»).

Ах.: - Сыæллæттæ, хæдзармæ куыст уыди æрæмбырд кæнын æрмæг бæхы тыххæй.

Цы базыдтат ногæй ? Чи зæгъдзæнис?

(Сыæллæттæ дзурынц хъус.)

- Уæдæ ма уын æз дæр уæ дзуæппытæ баххæст кæндзынæн. Радзурдзынæн уын Бæхфæлдисын æгъдауы тыххæй.

Фæйнагыл къамтæ:

Адæймаг – иу куы амард, уæд ын фæлдыстой йæ уæлæдарæс, йæ хæцæнгæрзтæ, стæй йæ бæх дæр. Хорз бæх ын-иу куы нæ уыд, уæд ын агуырджы хуыздæр, Мæрдтыбæсты йæ дзæнæтмæ чи бахæццæ кæндзæн, ахæм. Мардæн бæхфæлдисыны æгъдау ирон адæммæ æрхæццæ сæ рагфыдæлтæ скифтæй. Уыдон афтæ хъуыды кодтой, адæймаг Мæрдтыбæсты дæр цæргæ кæны æмæ йæ уым дæр хъæуы бæх, хæцæнгæрз,

Директор

Хетанурова З. Х.

стай хадзары миганентæ дæр. Фæлдыст бæхæн-иу йæ хъус ныуугард кодтой, стай йæ буцæн дардтой. Тыхкуыст ыл нал кодтой. Фæлæ диссаг уый уыд, æмæ-иу уыцы бæх кæй æрхауд, æддзæллаг хуыз-иу сси.

Ах.: - Сывæллæттæ, уæдæ махмæ абон хуымæтæджы урок нæ уыдзæн. Мах ацы радзырд æвзæрдзыстæм канд литературон уацмысы хуызæн нæ, фæлæ ма бакусдзыстæм текстыл куыд æвзæджы иуæгыл. Цы радзырд бакастыстут, уый у текст. Цавæр у йæ хуызмæ гæсгæ? Таурæгъон, æрфыстон æви тæрхон?

(Таурæгъон)

Ах.: - Цæмæй бæрæг у?

(Цаутæ кæрæдзи ивынц)

Ах.: - Ссарут тексты таурæгъон тексты элементтæ.

(Райдайæн, цауты ивд –куы – уæд).

Ах.: - Таурæгъон тексты хæйттæ ма ссарут æмæ сæ бакæсут.

1. Бацæуæн хай.

Уый раздæр уыд, паддзахы дæр куы нæмæ раппæрстой, уæд.

Хæдзардзин адæймагыл нымæд уыдис Бимбол æгас сыхы æхсæн.

2. Архайды райхæлд.

Фæссихор куы фæци, уæд рараст сты хъæдæй æртæ суджы уæрдоны.

Разæй цыди Зæлимхан, тынг уæззау ласгæйæ. Уæрдоны сæрхæдтæй ма Бимбол уæлæмæ суагъта даргъ лæдзджытæ. Байдзаг кодта утæппæт бынат ставдцонг сугæй, æмæ хъазуат, тухæнгæнгæ ласы йæ уæрдон Зæлимхан.

3. Кульминацион райхæлд.

Фæхъæбатыр кодта йæхи Зæлимхан, фæлæ къах скъуырда дурыл æмæ зæххыл йæ тæпп фæцыдис. Йæ хæд уæлвæд ма фæцыдис ноджы иу æнахуыр къæрцц. Уый Зæлимханæн йæ зæнг былыл цæхгæрма рæтæнагъды бын фæцис, æрысхуыста йæ уæззау уæрдон, æмæ цæхгæр саст фæкодта агъд. Дурмæ йæ куыд æрæлхытæ уæрдон, афтæ саст агъдæн ноджы йæ стджытæ æрæлхытæ сты. Хуыцфы дæр цыдæр феуæгъд. Ныхъхъæрзыдта бæх...

Директор

Хетагурова З. А.

4. Кæронбæттæн хай.

Йæ алыварс лæууыдысты æмбæлттæ, кастысты Зæлимханмæ. Стæй уыдон дæр сæ цæссыгтæ сæрфын байдыдтой.

Ах.: - Ацы скъуыддзаджы (кæроны) бæх кæй аххосæй амарди?
(Йæ хицауы)

Ах.: - Цавæр адæймаг уыди?

(Æгъатыр, хиппæлой, искæйы фæрцы йæхицæн кад кæны.)

Ах.: - Уæ тетрæдтæ ма байгом кæнут æмæ ныффыссут абоны нымæц. (Нымæц фæйнагыл)

Тексты ис æрфыстон элементтæ. Ссарут ма Бимболы æрфыст æмæ йæ тетрæдтæм рафыссут.

(Хæдзардзин, сæраен æмæ хъæлдзæг, кафаг æмæ зараг.)

Ах.: - Ныр та дзы ссарут Зæлимханы æрфыст. Ныффыссут æй.

(Зæлимхан æцæг уыди домбай. Бæрзонд мæсыг, фæтæн син, ставд къабæзтæ, риу – фæтæн, сæфтæг – фидар...

Ах.: - Цæмæн æй хоны автор Зæлимханы «мæсыг» ? Ацы дзырд цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды?

(Иу скъоладзау дзуры мæсыджы тыххæй, иннæ скъоладзау та дзуры ном «Зæлимхан»-ы тыххæй.)

Ах.: - Хæдзармæ куыстæн уын лæвæрд уыдис рафыссын автор Зæлимханы адæймагимæ кæм бары, ахæм архæйдтытæ æвдисæг мивдисджытæ.

(Разæй цыди, тухæнгæнгæ ласы йæ уæрдон, ныхъхъæрзыдта, æмбары, фæстæмæ ракасти, фæхъæбатыр кодта, лæгъстæгæнагау æм ракасы, æруадзы йæ сæр, йæ сæр не схил кодта, не змæлы, нæ улæфы, амардис.)

Ах.: - Цавæр нысаниуæг ис мивдисджытæн ныхасы мидæг?

(Æрмæст мивдисджыты фæрцы базонæн ис тексты хъуыды.)

Ах.: - Бæх хайджын у адæймаджы мивдисджытæй ацы радзырды. Автор æй бары адæймагимæ. Уый у олицетворени

Директор

Хитанурова З. Р.

Дарддæр кусæм. Зæгъут-ма, цы у комкоммæ ныхас? Авторы дзырдтæ?

(Искæй ныхас æнæ аивгæйæ куы фæдзурæм, уæд уый хонæм комкоммæ ныхас. Комкоммæ ныхас кæй у, уый цы дзырдтæ æвдисынц, уый та хонæм авторы дзыртæ.)

Ах.: - Ссарут тексты ахæм схемæмæ гæсгæ арæзт хъуыдыйæдтæ.

«К, - а -К.»

«К!» - а.

А: «К!»

Фæйнæгыл: Тæригъæд у, стыр тæригъæд, уыцы фос, - дзырдта иу æмбал иннæмæн.

Ах.: -Ацы хъуыдыйадæн йæ схемæ саразут. («К,» - а.)

Сывæллаеттæ, сидæн та цы у? (Сидæн у ахæм дзырд, кæцы фæвдисы, ныхас кæмæ здæхт у, уый. – Гъей, Зæлимхан! Уый куыд у, уый?)

Ах.: - Абарст та цы хонæм? Цæмæн нæ хъæуы ацы аивадон фæрæз?

(Текст кæнынц аивдæр, хъæздыгдæр. Персонажты æвдисынц алыварсыгæй, æххæстæй.)

Ах.: - Ссарут ма тексты абарстытæ. Ссарут ма дзы хъæрон хъуыдыйæдтæ дæр. (Уæуу, Зæлимхан мын амардис! (æнкъарæнтæ æвдисы).)

Ах.: - Ссарут тексты хъуыдыйæдтæ æмхуызон уæнгтимæ.

(Амардзæн йæхи, уæддæр йæ уæрдон сласдзæн...)

Ах.: Ныр та ссарут вазыгджын дзырдтæ æмæ сæ равзарут уæ тетрæдты.

: фынддæс, куыствæлладæй, Зæлимхан.

- 1) Цæмæн æмæ кæй аххосæй амард Зæлимхан?
- 2) Куыд аргъ кæнут сымах та фосæн, цæрæгойтæн?
- 3) Уæхимæ уæм цавæр цæрæгойтæ цæры?
- 4) Куыд сæм зилут?

Директор

Хетагурова З. Х.

Ах.: - Бакасам ма ацы рәнхытә. Цәуыл дзурынц? Куыд баст сты
Антуан де Сент-Экзюперийы ныхәстә ацы радзырдымә?

- Куыд уәм кәсы, ацы фәдзәхст иууылдәр әххәст кәнынц?
- Бибо та цавәр цәстәй кәсы йә бәхмә? Цаыәр адәймаг у Бибо?

Хатдзәгтә:

Фәзминаг миниуджытә	Фауинаг миниуджытә	
Куыстуарзаг	Хиппәлой	
Хәдзардзин	Әгъатыр	
Сәрән	Хиуарзон	
Кафаг	Искәй фәцы йәхицән кад кәны	
Зараг		
Әмгаруарзон		

Сывәлләттә баххәст кәнут хъуыдыйәдтә:

- урок мә зәрдәмә фәцыд, уымән әмә...
- урок мәм фәкаст цымыдисаг...
- әз урочы сахуыр дән...
- әз ахъуыды кодтон...

Хәдзармә куыст.

Ныффыссын цыбыр нывәцән «Куыд зиләм мә хәдзары
цәрәгоймә»

Директор

Антонова З. А.